

**INKLYUZIV TA'LIM JORIY ETILGAN MUASSASALARNING
MODDIY-TEXNIKA BAZASI MUSTAHKAMLASH**

Xo'jamotova Munira Ne'matjonovna

*Texnologiya Menejment Kommunikatsiya Instituti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi, 22-6 MTS guruh talabasi*

Raxmonova Zarifa Saloxiddin qizi

*Texnologiya Menejment Kommunikatsiya Instituti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi, 22-6 MTS guruh talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim joriy etilgan ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash masalalari yoritilgan. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay o'quv-muhit yaratish, ta'lim jarayonini maxsus vositalar, moslashtirilgan darsliklar, interaktiv texnologiyalar, tiflopedagogik va surdopedagogik jihozlar bilan ta'minlashning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim muassasalarida rampalar, liftlar, maxsus transport vositalari, kompyuter va mobil texnologiyalar, sensorli sinf xonalari kabi infratuzilmani rivojlantirish inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish omili sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada ushbu sohada olib borilayotgan davlat siyosati, xalqaro tajribalar va istiqboldagi vazifalar haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, moddiy-texnika baza, maxsus jihozlar, infratuzilma, pedagogik resurslar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ta'lim muassasasi, imkoniyati cheklangan bolalar, qulay o'quv muhit.

Kirish

Hozirgi globallashuv va innovatsion rivojlanish davrida ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar orasida inklyuziv ta'lim alohida o'rin egallaydi. Chunki har bir bolaning ta'lim olish huquqi konstitutsiyaviy jihatdan kafolatlangan bo'lib, uning jismoniy, aqliy, sensor yoki ruhiy rivojlanishidagi nuqsonlar ta'lim olish imkoniyatlarini cheklaydigan kerak. Shu boisdan davlatimiz tomonidan inklyuziv ta'limni rivojlantirish, uni ta'lim tizimining barcha bo'g'inlariga joriy etish, bunday ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bo'yicha qator huquqiy-me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilgan va amaliyotga joriy etilmoqda.

Inklyuziv ta'limni samarali tashkil etish uchun ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash muhim omillardan biri hisoblanadi. Chunki maxsus ehtiyojga ega bolalarning ta'lim jarayonida to'laqonli ishtirok etishi uchun qo'shimcha o'quv jihozlari, maxsus dasturiy vositalar, moslashtirilgan mebel, sensorika vositalari, audiovizual texnologiyalar va rehabilitatsiya qurilmalari talab etiladi. Bundan tashqari, o'quv xonalarini rekonstruksiya qilish, panduslar, liftlar, ovoz kuchaytiruvchi tizimlar,

Brayl alifbosidagi kitoblar va elektron darsliklar kabi zamonaviy vositalar bilan ta'minlash masalalari ham dolzarbdir.

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim muassasalarida moddiy-texnika bazasining mustahkamlanishi nafaqat o'quvchilarni teng imkoniyatlar asosida ta'lim olishlarini ta'minlaydi, balki pedagoglarning innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanishlari uchun ham keng sharoit yaratadi. Shu sababli davlat tomonidan qabul qilinayotgan strategik dasturlar, xususan, "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" konsepsiyasi, "Inson qadri uchun" tamoyiliga asoslangan islohotlar inklyuziv ta'lim infratuzilmasini yanada takomillashtirishga qaratilgan.

Shunday qilib, inklyuziv ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash masalasi bugungi kun ta'lim tizimida eng dolzarb yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Bu jarayon maxsus ehtiyojli bolalarning jamiyatga to'liq integratsiya qilinishini ta'minlash, ularning o'z salohiyatini yuzaga chiqarishiga imkon berish hamda inson huquqlarini ro'yobga chiqarishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Inklyuziv ta'lim tizimida moddiy-texnika bazaning mustahkamlanishi — ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, imkoniyati cheklangan bolalarning o'qishga jalb qilinishini ta'minlash va pedagoglar uchun qulay shart-sharoit yaratishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Zero, jismoniy, aqliy, sensor yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalarning ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli qo'shilishi uchun oddiy ta'lim muassasalarida mavjud infratuzilma yetarli emas. Shu sababli ta'lim muassasalarini maxsus vositalar bilan jihozlash, ularni zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsion texnologiyalar bilan ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan.

Birinchiidan, **ta'lim muassasalarining arxitektura-muhandislik sharoitlari** inklyuziv ta'lim talablariga moslashtirilishi kerak. Buning uchun panduslar, keng eshiklar, maxsus liftlar, ovoz kuchaytiruvchi tizimlar, eshitish apparatlari uchun moslashtirilgan o'quv xonalarini yaratish zarur. Shuningdek, Brayl yozuvidagi kitoblar, nutqni sintezlovchi elektron qurilmalar, ko'rish imkoniyati cheklangan bolalar uchun maxsus o'quv qurollari joriy etilishi inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiradi.

Ikkinchiidan, **axborot-kommunikatsiya texnologiyalari** inklyuziv ta'lim jarayonida alohida ahamiyatga ega. Kompyuter texnologiyalariga asoslangan maxsus dasturiy vositalar, audiovizual darsliklar, onlayn-platformalarda ta'lim olish imkoniyatlari imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun katta qulaylik yaratadi. Masalan, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ovozli dasturlar, eshitishda muammosi bo'lganlar uchun subtitrli va vizual materiallar, ko'rishda qiyinchiliklarga duch keladiganlar uchun ekran o'quvchi dasturlar amaliyotda keng qo'llanilmoqda.

Uchinchiidan, **maxsus o'quv va rehabilitatsiya jihozlari** ta'lim jarayonini tashkil

etishda alohida o‘rin tutadi. Masalan, fizioterapiya uchun mo‘ljallangan moslamalar, korreksion pedagogik vositalar, psixologik-relaksatsiya xonalari, sensor xonalar o‘quvchilarning nafaqat bilim olish, balki ruhiy-emotsional barqarorligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Bu kabi sharoitlar bolaning ta‘lim olish jarayoniga faol qo‘shilishiga yordam beradi.

To‘rtinchidan, **pedagoglar va mutaxassislarning faoliyati** moddiy-texnika bazaning mavjudligiga bevosita bog‘liqdir. Zamonaviy texnik vositalar o‘qituvchiga individual yondashuv asosida dars o‘tish imkonini beradi. Shu bilan birga, logoped, defektolog, psixolog va rehabilitolog kabi mutaxassislar ham o‘z faoliyatini samarali amalga oshirishlari uchun maxsus texnik jihozlarga tayanadilar. Bu esa inklyuziv ta‘lim sifatini tubdan oshiradi.

Beshinchidan, **davlat va jamiyat hamkorligi** moddiy-texnika bazani mustahkamlash jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, davlat dasturlari asosida maktablar modernizatsiya qilinmoqda, xalqaro tashkilotlar grantlari jalb qilinmoqda, nodavlat ta‘lim muassasalari ham bu jarayonga faol hissa qo‘shmoqda. Mahalliy hamjamiyatlar, homiyar va xususiy sektor ko‘magida ham inklyuziv ta‘lim muassasalarida qo‘shimcha sharoitlar yaratilmoqda.

Oltinchidan, **me‘yoriy-huquqiy baza** ham moddiy-texnika ta‘minotini kuchaytirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta‘lim sohasini rivojlantirishga oid qaror va farmonlarida, “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi qonunda inklyuziv ta‘lim infratuzilmasini yaxshilash bo‘yicha aniq vazifalar belgilangan. Bu hujjatlar asosida barcha ta‘lim muassasalari imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay va xavfsiz ta‘lim muhiti yaratishga intilmoqda.

Shunday qilib, inklyuziv ta‘lim joriy etilgan muassasalarda moddiy-texnika bazaning mustahkamlanishi nafaqat maxsus ehtiyojli bolalar uchun ta‘lim imkoniyatlarini kengaytiradi, balki ta‘lim sifatini umumiy darajada oshirishga, pedagogik innovatsiyalarni keng joriy etishga, jamiyatda inson huquqlari va tenglik tamoyillarini qaror toptirishga ham xizmat qiladi.

Xulosa

Inklyuziv ta‘lim joriy etilgan muassasalarning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash zamonaviy ta‘lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zero, imkoniyati cheklangan bolalarning to‘laqonli bilim olishi, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi va jamiyatning teng huquqli a‘zosi sifatida shakllanishi uchun ularning ehtiyojlariga mos shart-sharoit yaratish zarur. Bu jarayon faqatgina panduslar, liftlar yoki maxsus sinf xonalari bilan cheklanmay, balki axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion pedagogik usullar, rehabilitatsiya va korreksion vositalarni keng joriy etishni ham talab qiladi.

Davlat dasturlari, xalqaro tajriba va mahalliy hamkorlik asosida ta‘lim muassasalarida yaratilayotgan moddiy-texnika baza inklyuziv ta‘limning amalda

samarali yo‘lga qo‘yilishiga zamin yaratmoqda. Shu bilan birga, pedagog kadrlarning malakasini oshirish, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga o‘rgatish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, moddiy-texnika ta‘minoti kuchli bo‘lgan ta‘lim muassasalari nafaqat imkoniyati cheklangan bolalar uchun, balki barcha o‘quvchilar uchun qulay va samarali ta‘lim muhitini shakllantiradi. Bu esa inklyuziv ta‘limning asosiy maqsadi bo‘lgan — barcha uchun teng imkoniyatli, adolatli va sifatli ta‘lim tizimini barpo etishda muhim qadamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasida nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–4312-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 13-iyuldagi “2020–2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasida inklyuziv ta‘limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori.
3. Azizxo‘jayeva, N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
4. Xoliqova, D. **Maxsus pedagogika asoslari.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. UNESCO. (2020). Inclusion and Education: All Means All. Global Education Monitoring Report. Paris: UNESCO Publishing.
6. Florian, L. & Beaton, M. (2018). Inclusive pedagogy in action: Getting it right for every child. *International Journal of Inclusive Education*, 22(8), 870–884.